

Де зерно, там і полова

Автор:

Марко Кропивницький

Де зерно, там і полова

Марко Лукич Кропивницький

Марко Кропивницький

ДЕ ЗЕРНО, ТАМ І ПОЛОВА

(Дві сім'ї)

Драма в 4-х діях

Дієві люди:

Самрось Жлудь, міщанин.

Зінька, його жінка.

Роман Жлудь, парубок.

Настя Жлудиха, мати Самросева і Романова.

Степан Рева (по-вуличному Чабан), селянин.

Хотина, його жінка.

Хведоска, їх дочка.

Кирило, старий дід.

Харитон, середніх літ.

Юхим, його син, парубок.

Денис, Пилип, Свирид – селяни.

Онопрій Митрохванович Чикалка, крамар.

Старшина.

Писар.

Ганна, молодиця.

Любка, Мотря – дівчата.

Дівчата, парубки, народ, старці, діти і музики

Діється на селі.

Дія перша

На пригорі село. В глибині кону дзвіниця і бархан; ближче, поліворуч; Волостне правление», праворуч крамниця з табличкою: «Боколейна лавка». Біля дзвіниці, на східцях, старці; подекуди снують діти з крашанками.

Ява 1

З дзвіниці виходять дівчата, шепочучи і хихикаючи проміж себе, і проходять в садок, що за барканом; за дівчатами поодаль ідуть пишаючись парубки.

Ява 2

Мотря, Хведоска і Любка виходять з дзвіниці.

Хведоска. Яка тіснота в церкві: миру, миру, мов бджіл у вулику,- так і кишать, так і гудуть! Душно в церкві, аж млосно!

Мотря (хихикнула). Чисто!.. Я вже дивувалася, дивувалася, як це ти не зомліла! Чуеш, Любко! Бачила ти, скільки Хведоска свічок приліпила, мало не до кожного образу?

Хведоска. Тобі заздрісне, чи як?

Мотря. Чисто! За кого ти їх так багато ставляла?

Хведоска. От тобі й знаеш, за кого,- за батька, матір, за рід і за мир хрещений.

Мотря. Чисто! А за того ж мирянина скільки?

Хведоска. За котрого? Ну й що ти раз по раз вигадуєш?

Любка. Ой, свята та божа! Ще й питає, за котрого.

Мотря. За того, що цілого семигривеного поклав титареві на тарілочку?

Хведоска. От так пак! На ж тобі!.. Пхі!

Любка. Дукар! Такому не диво й карбованця викинути.

Мотря. Тільки що з'явився він у церкві, так наша Хведоска зразу й нестямилася!..

Любка (хихика). Та вже й не потрапе, куди їй очі звести.

Хведоска. Отже, я і в головах собі нічого того не покладаю... З якої б то хвороби?

Любка. Він її очима пече, а вона аж міниться в лиці, та все, сердешна, молиться, та навколішки припада!

Хведоска. Вже вхопили на кутні?

Мотря. Слухай-бо, Хведоню! Невже ж і справді він і досі і словом тебе не зачепив?

Хведоска. З якої немочі? Що я йому або він мені? Байдужісінько!..

Пішли в садок.

Ява 3

Самресь Жлудь і Роман зупиняються на бабинці.

Самресь. Ну, скажи, пожалуста, га? Прогавив кума Онопрія Митрохвановича в церкві та й не похристосувався з ними!.. Пока люде запричастяться – сьогодні спаселників сила! – збігаю та похристосуюся. (Іде до крамниці).

Роман. Коли б же ти там не бавився!

Самресь. Отак! Маненький я, чи що?

Роман. Батько скоро запричастяться...

Самресь. Та що?

Роман. Додому іхатимем.

Самрось. Думаеш, що нап'юся? Здається, я ще не дурень на світі? (Пішов у крамницю).

Роман (сам). Бачив, що й Хведоска вкупі з дівчатами вийшла з церкви, – куди ж вона поділася? (Огляда навкруги). Невже пішла додому? Цебто й сьогодні не доведеться зустрітися? Мало не щонеділі бачу її в церкві, а ще ні разу не спобіг її так, щоб перестріти, та поздоровкатись, та хоч би словце промовити. І вона ніби нарочито обминає мене, все осторонь обходе... Незвичайно так ні з сього ні з того галопом піти назустріч, перепинити... Та вже ж або сьогодні, або завтра – приїду прямо до її батька, вигадаю яке-небудь діло... (Іде до баркана).

Ява 4

Харитон, Кирило, Пилип і Денис.

Денис (бухика). Та й довго ж піп причаща!

Харитон. Спаселників багато: мало не на сотню!

Денис. Ніби не мали часу за піст відповітись? Коли б швидше розговлятися... істи – аж душа болить!

Харитон (до Кирила). Сиділи б, діду, у таке свято дома: людей у церкві, як комашні, мало вас не задавили!

Кирило. Га? Бог смерті не дасть, то й вовк не проковтне!

Денис (бухика). Тьху на тебе, от причепилося!.. Неначе там тобі усередині що гарчить або ж гавка...

Пилип (глузуючи). То, мабуть, горілка з сирівцем свариться? Коли б до цього кашлю та ще кольки...

Денис. Коли б тобі до очей та більма!

Пилип. А ти б менш тріскав кукульвану, не давило б!

Денис. Я за твої п'ю, чи як? Ти мене частував коли-небудь?.. Розговіюся, зараз на піч та й догоричерева: спатиму аж до провід!

Харитон. О! А до шинку?

Денис. Чортма за що, в кишнях ані дзенькне!

Харитон. А набір?

Денис. Набрався, братухо, по самісінькі вуха!

Пилип. Ніби не знайдуться такі, що почастують?

Денис. Ну й чого ти чіпляєшся, чого лізеш в вічі, як та слоква? Авжеж, що знайдуться ще путящі, не всі такі скнипи, як ти!

Пилип. У мене дурничку хава з'їла.

Денис. Вона вже й тебе туж-туж стріска!

Пилип. А стріска! Що ступінь, то вже ближч до домовини.

Денис. Коли б думав про домовину, не складав би карбованці в скриньку!

Пилип. Живий про живе міркує!..

Харитон. Ну й діждалися ж тепла! Надів сьогодні гедзетика, думка шибала: змерзну! – аж воно і в гедзетику парить.

Кирило. Га? То ще кров в тобі воює; а як мені, то ось і в кожусі холодно.

Харитон. Ну й зима ж була!

Пилип. Сутужна!

Денис. Було б, мовляв, ще сутужніш, та вже й нікуди!

Харитон. І довга! Таких зим довгих, либонь, ще й не було?

Денис. Була б ще довш, та вже й нікуди!

Пилип. А тобі що? Ні волика, ні корівки!.. Що ти, за пашею бідкався, чи як?

Денис. Не до тебе п'ють!

Пилип. Не стало топлива, ти хату обдер?

Денис. Обдер свою, а не твою!

Кирило. Далі зими ще довші будуть: перед кінцем світу геть усе переплутається...

Денис. Либонь, воно до того вже і йдеться. Мабуть, і ховрах геть повимерзав? Торішню весну мої хлопчакки таки наловили їх, аж на одинадцять карбованців; а цю весну, мабуть, чорт матиме й того заробітку?

Пилип. А чорт матиме! Бо тепера до волості, писар мені казав, прийшла статистика, що земство не платитиме вже за ховрахів...

Денис. Обдурюй кого іншого!

Харитон. Чи й справді? Не платитиме вже?

Пилип. Написано, щоб кожного наділу по скількох там ховрахів ловили та приставляли до волості...

Харитон. Гм, шутки!..

Денис. От чорт не видав! Ач, які митці? Чорта з два я їх ловитиму за спасибі!..

Пилип. Примусять!

Денис. Мене? Ова!

Кирило. Чи ловитимуть, чи не ловитимуть, а як захоче господь покарати, то відкіля те й лихо вирине: і ховрах, і кузка, і гемонська муха, і всяка нечисть!..

Пилип. А звичайно...

Харитон. А так, так... Все від господа милосердного!

Кирило. Адже розказував якийсь чоловік, що десь-то та хтось-то усіх ховрахів повипивав на своїм наділі; а сусіда його, каже, навіть і кухля води не збавив: на божу волю здався. Що ж, нарешті, вчинилося?

Харитон. Мабуть, у того, що виливав, геть ховрах хліб вибив?

Кирило. До цурочки, доценту!.. А в того, що не зачіпав їх, хоч би тобі стеблину знівечили!

Денис. Он як!

Пилип. А бува, бува!..

Кирило. Все від господа милосердного!

Харитон. Ну, скажіть, на милость божу, що воно за причта, що вчора зовсім було насупилося ва дощ, думка шибала: ось-ось полле, ось-ось ушкваре!.. Отже тільки погриміло та поблискало...

Кирило. Га? Воно вже так щоразу коїтиметься, що погримить, поблиска, часом трошки побризка та й розійдеться.

Роман (спершу наслухав, далі підходить ближче). Через що ж то воно, діду, так коїтиметься?

Кирило. Га? Через що? Показав би я їм, та несла вже моя... А розплодилося їх до пропасті!..

Харитон. Отак і я догадувався, отак самісінько!.. Це ви, діду, про відьом кажете?

Кирило. Їздили колись вони на мені, та вже ж і я ними їздив, ого, ще й як їздив! Як сяду, було, на неї, та замордаю, та як почну хвайдою маніжити, аж мило з неї клубками котиться!..

Роман. Цебто у сні вам так вбачалося?

Кирило. Га? У сні? Стривай, дадуться вони коли-небудь тобі взнаки!

Денис. Роман митець кожному баки забивати!

Ява 5

Ті ж і Свирид.

Свирид. Про віщо чурукуете? Пилип. Звичайно, про те, що, мовляв, щодня тебе муля...

Харитон. О, муля, аж дошкуля!

Денис. Було б ще дошкульніш, та вже й нікуди!

Харитон. Дід Кирило кажуть, що відьми розплодилися, а Роман глузує!

Денис. Сказано: багач та ще й грамотій!

Роман. То дід глузують над вами, а я навсправжки кажу, що ті відьми дідові снилися.

Кирило. Га? Снилися?.. Як тільки дочиталися до хреста, я луп очима: стоїть мацапура попліч мене і шкіриться!.. Відкіля це ти, думаю, вискіпалася? Ще й з дійницею на голові! Стоїть і звіриться на мене... Я їй тиць дулю навідлі, отакечки – о! На тобі, кажу, хвостата прояво! Щезла!.. Зирк управоруч, аж і друга!..

Харитон. Сторія!

Роман. Це ви, діду, задрімали та до того ще постилися трое день...

Кирило. Батькові своєму лисому розкажи!

Роман. А чом же ніхто інший, oprіч вас, не бачив тих відьом?

Харитон. Бо дід, так вони средствія такого знають, що сподобилися їх бачити!..

Роман. Неправда! Нехай дід так зроблять, щоб ті відьми отут з'явилися, тоді і я повірю!

Кирило (плює). Тьху! (Пішов).

Свирид. Ну... Тадже ж і в книжках повинні писати про відьом?

Роман. Пишуть!

Пилип. Аякже! Мій старший хлопчина якось читав мені про «бабу-ягу, костяну ногу».

Роман. То ж казочка, а казочка – побрехенька. А е такі книги, у котрих і правду пишуть.

Харитон. Яку ж правду?

Роман. А таку, що багато ще є людей у дитинячій зрості, котрі вірять усякій нісенітниці.

Свирид. Хто ж його зна, котрій книжці і вірити?

Харитон. Стривайте! Ну, а через що ж нема у нас дощів, через що? Кажуть: куди відьма махне рукавом, туди й хмари прожене. Правда, Денисе? Так же кажуть?..

Денис. Нехай отой розумний каже.

Роман. Аби б дощі, то вже й хліб родитиме?

Харитон. Атож як?

Роман. У книжках пишуть і достометно викладають, що засухи відтоді настали, як повирублювали ліси та позамулювали річки...

Денис. Чорт батька зна що плетуть!

Свирид (до Дениса). Та ну, не перебаранчай!

Роман. І знов доказують і те, що люде здебільшого обробляють землю «на нехай».

Деякі. Як то «на нехай»?

Роман. Сяк-так подряпають, як ще колись-то діди та прадіди дряпали.

Харитон. Одначе ж за прадідів хліб родив?

Свирид. Ще й який хліб!

Денис. Навдивовижу!

Роман. Тоді земля мала силу; а тепер вже переорали її на попіл, знеслили. Замість того щоб обробляти, наприклад, так, як німці-колоністи обробляють

землю, наш брат тільки дряпа і всі надії склада на бога.

Денис. Як бог захоче, то й на голому вродить.

Харитон. Без бога ні до порога.

Роман. А звичайно. А друга приказка каже: «Поможи, боже! – Роби, небоже!»
Отже, німці, мабуть, цю приказку добре розжували.

Свирид. Так то ж німці!

Роман. Такі ж люде, як і ми; і тому ж богові моляться. Німці до ладу обробляють землю та ще й удобряють.

Пилип. Там і спромога, і снасть інша!..

Харитон. Та, може, воно... Ну, скажіть, на милость божу! Тепера у мене плуг е, то леміш на ньому ще від діда! Що ж мені – поламати його чи спалити та німецького купувати?

Денис. Ось знаєте, що я вам скажу? Дайте ви мені отак, як я оце стою: десятин з тридцять землі на вічність та плугів зо три, волів, годів на п'ять вільготу...

Пилип. Та ще чого?

Денис. Ще чого? Та хоч і годі!

Свирид (усміхається). І небагато чоловікові забагнулося!

Денис. І тоді побачите, яким я зразу зроблюсь розумним.

Пилип. А так, так!..

Денис. Ти-бо не такий! Чого шкіришся? У тебе плуг, волів е, то й розум у тебе е!
Свирид має дві пари волів та четверо коней? Він теж розумний! Тепера у Романового батька: сімдесят десятин землі, свій хутір, худоби сила, грошей повні

кишені, усякі достатки!.. То же Роман мусить бути розумнішим над вами обома... Одним лицем: памещик-о! А ми злидні, то ми вже дурні, болвани!.. Шапочку повинні знімати перед дукарями!.. Ні, ти спершу дай мені силу, то й я показав би себе!

Пилип. Оце правда! Що правда, то не гріх! Таку вже правду сказав, як на квитанції списав! Хто-хто, а ти показав би себе: щодня одвідував би всі шинки.

Денис. А чи не плюну я тобі межі очі?

Ява б

Ті ж, писар і старшина.

Писар. Што, Роман Софронович, все з мужичками гуторите?

Роман. А хоч би й так, кому від цього зашкодить?

Писар. Скільки разов постерегаю вас у етих времяпровожденіях, ну не соображу: какая вам вигода?

Старшина. І я не соображу.

Роман. А так собі балакаємо, та й годі: не кожне слово мимо вуха летить, інше і в вухо.

Писар. А по-моему, з ними розглагольствовать, що по воді батогом хлестать!

Пилип. Тобто ми такі дурні?

Писар. Не в том расчот...

Свирид. Ав чім же?

Писар. Што просвещенія на вас не видать...

Старшина. Нікоторі прибавки!

Пилип. З путящої балачки, то й ми дещо розжовуємо.

Свирид. Таки як добре пожуеш, то й розсмакуеш...

Писар. Сомніваюсь. Думаєте, што я ету орду не пробував цивілізувать? Двадцять разов принімався – не действует! Ти йому образи, а він тобі лика!..

Старшина. Така навкруги необразованость!..

Денис. Це правда, господин старшина! Істинно, як на гладкому, як на черіні!.. Коли несила, то краще мовчати!..

Старшина (грізно). Тобі давно вже пора замазати рота!

Денис. То я його не геть-то ще й роззявляю!..

Старшина (скоса зиркнув). Чу-чю в хлів!

Денис. Та я... (До Харитона). Ходім! Началство, звісно, треба мовчати.

Пішли з Харитоном.

Писар. Скажіть нашим мужичкам: господа, просимо викушать по чарочці...

Денис (оглядається). Га?

Писар. О! (До Дениса). Ступай, ступай! По чарочці, так ето на них действует! Примерно, почну ім пояснять про телеграф...

Роман. Про телеграф? Навіщо ж це?

Писар. Как? Ото ж у нас телеграф проходить?

Старшина. Стовпи ото і дріт, то ж телеграф?

Роман. Ну?

Старшина. От тобі й ну! По ньому ж депеші йдуть. Примерно: тут бренькни, а в Петербурзі чутно!

Писар. Заговорю з ними об суєтності мірской: вони сисчас собственую суєтность: «А чи не чувать там ще, чи скоро нам землі приріжуть?»

Пилип. Що в кого свербить, то він те й чуха.

Свирид. Кожному свое на думці. Мовляв: бондареві – обручі, шевцеві – ремінь, хліборобові – земля!..

Роман. На мою думку: селянинові до телеграфу ще мало клопоту.

Писар. Ну, то ви розводите канітель!

Старшина. Або як урядник кажуть: «мирхлюндію»?

Роман. Балакали б про те, що селянинові корисніш. Наприклад, хоч би розтлумачили ім «крестьянське положеніє»...

Писар. Вот не було печалі!

Роман. Ви, пане писарю, згорда дивитесь на мужика і лічите себе надто розумнішим від нього; а коли б ви балакали з ним, як з рівнею, було б пуття. От сьогодні, наприклад, у нас велике свято, зібрали б ви громаду та й поміркували б гуртом: хто той, котрого усі християне в цей день величають?

Писар. Це діло попове! Спрощу вас: видали ви «рыцаря печального образа»? Так осьдечки він стоїть перед вами.

Роман. Скажіть, бога ради, від чого це, як тільки балачка наша доходить до краю, до діла, ви зразу починаєте замазувати мені очі чорт батька зна чим?

Писар. Но однако ж... Впрочем, я ніскільки не охотен вам больш возражать, потому што нема тут такого третього, котрий би обсудив: хто з нас больш не при своїм умі-розумі!

Старшина. Слушайте мене! Я вам по настоящій совісті скажу, що з мужиком ніколи не слід у патьоки заходити. От я вже четвертий рік за старшину, ну ні-котої, щоб образованість яка, нікотої прибавки!..

Роман. Це ви вже обидва починаете воду товкти! (Хоче йти).

Старшина (лапа його за рукав). Не любите правди? Постривайте-бо! Знаете ви казку про «стрижене та голене»? Отак же і наш мужик: кіл йому на голові тешить, а він таки своєї гнутиме! Як і «сбдухи праведні» виходитимуть з нього...

Роман. Які «сбдухи»?

Старшино. А як же? Як чоловік помира, то з нього виходять сбдухи праведнії.

Писар. Ви, Юхим Ничипорович, не розумієте Романа Софроновича, ну тільки я їх постяг. Вони хварисействуют, ей-богу, хварисействуют! Побули б вони у моїй шкурі лібо в вашому положенні.

Старшина. Борони, боже, усякого хрещеного і нехрещеного!

Пилип. Та нужда навчить коржі з салом істи.

Свирид. Ого-го, ще й як істимеш!

Старшина. А може, це овсім не до вас річ? Знаете примовку: мовчи, дуря, не з тобою гаварять?

Писар. Всяке животне повинно знати свій хлів!

Роман. Та й я те ж кажу. (Сміється).

Писар. Ну што ви? Ех, ви вочень вумние!

Старшина. Мужикові дай волю, він зараз з тобою запанібрата або на груди сяде.

Роман. Коли б же то теля та не забувало свого хліва?

Писар. Ви же ето у какою ноту ударяете?

Старшина. Я ледве-ледве за три года набив руку.

Пилип. Еге ж, аж набубнявіла?

Старшина. Чу-чу!..

Пилип (тихо). Ну-ну, не дуже. (Пішов, за ним Свирид).

Старшина. Посадови кого другого на мое місце – здуріє!

Роман. Не здуріє, а задуріє! Та як і не задуріти: з мужиків та зразу в пани вскочити?

Старшина. Як? Тадже ондечки, як була у нас нападєнія...

Роман. На кого?

Писар. Юхим Ничипорович неправильно виражають! Вони кажуть про епідемію!

Старшина. А як ящур напав худобу? А чума?..

Роман. Куди це ви розмову заламуєте?

Старшина. То-то ж бо й е! Скотину велено вбивать, а громада почина бунтувать! Отут і впорядкуй! Старшина, кажуть, з чумного вола обдер шкуру і продав; а ми

своїх з шкурами будемо закопувати?

Роман. А нащо ж ви з свого вола шкуру здерли?

Старшина. Нащо?.. Ну та вже... І знов скажу ще й так: чума чумою, ящур ящуром, а як об самуварях? Як понаїздять: справник, становий, дохтур... «Подай самуваря!» А іноді: «Подай сахарю-чаю!» Десятник, хіба він що зугарен? Звели йому самуваря зогріти, він і налле туди води, куди слід вугілля вкинути. Ёй-богу, правда!

Роман. Та все ж таки я не розберу, навіщо ви мені про це кажете?

Старшина. Навіщо? Тепера двое лошат урядникових на зимівлі, телиця станового...

Писар. Довольно, Юхим Ничипорович! Усіх обов'язаностей за одним духом не вимовите.

Старшина. Ні, я к примеру кажу, що треба ж з чогось потягнутись?

Писар. Разві ви не сообразіте, що Роман Софронович взяли собі воображеніє, що всі тут дураки?

Роман. Он до чого вся балачка тичеться! Митці!

Писар. Смішно вам? Важна комерція. Що ж, Юхим Ничипорович, розговівшись, поїдемо на земських у проминаж?

Старшина. Ото тільки тобі і втіхи, що інколи проманажишся.

Писар (до Романа). Ви чванитесь тим, що вчилися у городському училищі?

Роман. Збоку видніш, хто з нас чваниться.

Писар. Но і я, мілостівой государ, і по школах вчився, і промеж людей, можеть, боліе бував, нежелі хто? А при том захачу – поведу разговори; но могу і

пренебреженіє сказати! (Іде).

Старшина. Поштеніє! (Простяга руку). Давай-те-бо руку? (Чоломкається з Романом). Чудний чоловік! А бодай вас!.. (Махнувши рукою, – йде).

Ява 7

Тіж і Чикалка.

Чикалка (на порозі крамниці). Господа, неужто, дискать, ви обминьоте мою убогу хижину?

Писар. Юхим Ничипорович, зайдєм «в хижину бедную, богом хранимую»?

Старшина. Та воно можна.

Чикалка. Не обідьте, дискать, господа, маленького чоловічка! Маленького, дискать, усякий можеть обідить!.. Милості прося!

Старшина. Що ж, вступим на часинку?

Пішли.

Ява 8

Зінька і Роман.

Зінька. Ти, може, не захочеш і похристосуватися зо мною? І

Роман. Чому? Це ж закон... Давай похристосуємось.

Зінька. Обійдеться? Закон... А якби не закон, то тобі б і однаковісінько?

Роман. Чогось еретуєшся?

Зінька. Може, від того, що ти такий засмучений.

Роман. Ні, я... Не сам себе чоловік засмучує, а пригода: бажаєш супокою, а натрапиш на журбу.

Зінька. Виховуєшся, через те й балакаєш загадками?

Роман. Які тут загадки? Діло як на долоні.

Зінька. Ну й чого-таки й справді сумуєш? Хоч би ради празника повеселішав.

Роман. Не сплинуть радощі у думках, коли почуваш в собі болячку, котра щохвилі гірш ятриться.

Зінька, Бо колупаєш болячку! Не колупай, швидш загоїться. Та що вже?.. Навіщо б я мала ховати очі та лисичити? Не зволікайся краще, а кажи прямо: Зінько, ти мені обридла!

Роман. З якого ж побиту так скажу?

Зінька. А як же ще? Здмухни зразу, як пилину з долоні!

Роман. Не з того краю починаєш, сестро, розмову, то ніяково й міркувати. (Хоче йти).

Зінька. Думаєш, що я й досі не догадуюся? Бачу вже я добре, що коли не тепер, то в четвер!

Роман. Неспароване нащо й розрізняти? Воно й без того нарізне...

Ява 9

Ті ж і Ганна.

Ганна (до Зіньки). Ти осьдечки, а я тебе в церкві дивлюся.

Роман пішов у церкву. Зінька. Душно в церкві.

Ганна. Давненько, давненько не бачилися! Я тебе насилу пізнала. Куди ж нам до вас: багачка! Воно вже й скрізь так повелось: багачі до багачів туляться, а злидні одно другого зазирають!..

Зінька. Не розберу, чого де ти і за віщо докоряеш?

Ганна. Та... як же тобі живеться-поживається?

Зінька. А так...

Ганна. Ніби збентежена чого? Догадуюся! Чи правда, що Самресь знущається над тобою й досі?

Зінька. Всі знущаються, кому забagnetься.

Ганна. А ти все не скоряєшся, не мовчиш? Чула!.. Кажуть, що якось Самресь вернувся п'яний додому, роздяг тебе до сорочки, а косу забив кілком у лаву та як почав тебе катувати!..

Зінька. І косу прибивав, і до стовпа налигачем прив'язував... Кому ж іншому боляче від того, як не мені?

Ганна. Ой лишко, лишко!..

Зінька. Жалібниць багато, та допомоги ані гич!

Ганна. Ох, жіноча доле, бодай тебе блискавкою запалило! А оце вже як Роман прийшов додому, то, кажуть, колотнеча утишилась? Нібито Роман, господи, як тебе жалує?..

Зінька (зітхнувши). Та жалує ж!.. Тільки що ті жалощі жалчіш від кропиви.

Ганна. Це правда, що як хто заступається, то ніби ще болячіш робиться!.. А свекруха ж як з тобою?

Зінька. Яким вітром на неї повіє, таким вона й диха... Цур їй, такій розмові, обридла! А тобі ж як дихається?

Ганна. Що мені? Хіба мені було з кого вибирати: у наймах зросла, з наймів і заміж пішла. Чула ти приказку про сірого вола, що робе він до втоми, а його за те ще більш поганяють? Отже, я, либонь, і сірого вола заламала б у ярмі. Десять діл за одним заходом і кипіло, і горіло в мене. Два роки мов у пеклі була!.. Чоловік у мене, він би й нічого собі, коли ж похнюпа: поскаржусь йому на свекруху, а він мовчить!.. Поскаржилася раз, поскаржилася вдруге, – бачу: не варто більш і скаржитись. Відтоді замовкла я, мов у рот води набрала! Та цим тільки й переважила свекруху.

Зінька. Зато ж нарешті доскочила щастя?

Ганна. А що воно таке, оте щастя, скажи мені? Та й задля кого воно, мовляв, писане? Не зазнала його змалку, то вже враг матиме й до останку! Що ж, дітки у мене підростають, свекруха втомилася гримати... Неначебто благодать у нас в господі. Хлібець у нас не позичений, е й худібка, е одержинка, – сказать: заталанило! Тільки що сила вже не та в мені... (Зітхнула). Ось чого мені тільки й шкода: силоньки моеї!

Зінька (промовчала). І невже, Галю, ніякі думки тепер тебе не турбують?

Ганна. Які думки? За клопотами чи знайдеться час баблятися ще з якимись думками?.. Колись і думки цвіли і рясніли, та пополовіли і зав'яли... Цур ім! Ходімо, гей, у вограду та посидимо: ноги біда як болять! Четверо день то, либонь, і не присіла, і на часочок не прилягла! Паски сама попекла, свекруха й за холодну воду не взялася, хату пошпарувала і вибілила, дітвору пообшивала і пообмивала!.. Коли б ти заглянула в мою хатину, сказала б, що в раю!..

Пішли.

Ява 10

Хведоска, Мотря і Любка.

Мотря (оглядається). Це ж Жлуденкових невістка, Зінька. Ач, як гарно вбрана! А доброго намиста скільки, аж шия вгинається!..

Хведоска. Чи не пішли вже батько додому?..

Ява 11

Т і ж і Р о м а н.

Любка (побачила Романа). Він, він!.. Глянь, Хведоско!

Хведоска. Хто? (Побачила Романа). Байдуже. Мотря. Ач, неначе той яструб зорить! (Ніби голосно). Кого ти там визираеш? Куди ти очі зводиш, осьдечки вона!..

Хведоска (затуля їй рота). Чи ти при своїм умі?

Мотря. Він хоче, Хведоско, похристосуватись з тобою; зостанься тут, а ми підемо.

Кінець ознакомительного фрагмента.

Купить: https://tn.knigapoisk.com/ru/kropivnic-kiy_marko/de-zerno-tam-polova

Текст предоставлен ООО «ИТ»

Прочитайте эту книгу целиком, купив полную легальную версию: [Купить](#)